

«проголошує

незалежність України та створення самостійної української держави — УКРАЇНИ. Територія України є неподільною і недоторканою. Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України. Цей акт набирає чинності з моменту його схвалення.

Верховна Рада України. 24 серпня 1991 року.»

Київ: завжди готові відповідати на виклики

Перемога будь-якої революції найчастіше залежить від того, чи підтримає її столиця. Саме тому в часи найбільших випробувань незмінним залишався заклик до мешканців столиці: «Київ, вставай!». І кияни як під час боротьби за незалежність України, так і впродовж наступних трьох десятиліть неодноразово доводили, що незалежність, свобода та гідність — це ті цінності, за які вони готові стояти на барикадах.

Нова якість Верховної Ради

Рік ухвалення Декларації про державний суверенітет України розпочався з дуже символічної події — «живого ланцюга» (на знімку), яким 21 січня 1990 року, напередодні 71-ї річниці Акта Злуки УНР і ЗУНР, кілька мільйонів людей з'єднали Івано-Франківськ (через Львів) та Київ. Цю масштабну акцію, яка мала назву «Українська хвиля» організував щойно створений у вересні 1989 року Народний рух України за перебудову.

Після проведення «живого ланцюга» у Києві на Софійському майдані відбулося велике віче, на якому обговорювалося одне із найважливіших на той час питань — підготовка до запланованих на 4 березня виборів до Верховної Ради УРСР. Опозиція готувалася дати бій компартії та провести своїх кандидатів до складу парламенту. За результатами виборів було обрано 442 парламентарії, 125 з яких представляли Демократичний блок.

На перше засідання Верховної Ради УРСР XII скликання (згодом XII скликання було перейменоване на перше демократичне) новообрані народні депутати зібралися 15 травня 1990 року.

Засідання Верховної Ради вперше почали транслювати у прямому ефірі на радіо і телебаченні, а також через динаміки на площу перед будівлею парламенту. Ця обставина привела до того, що там фактично не припинявся постійний мітинг, до якого виходили представники Народної ради, щоб виступити перед людьми та закликати вулицю тиснути на компартійну більшість. Особливо активними ці мітинги стали в червні, коли більшість затигнула із винесенням на розгляд Декларації про державний суверенітет.

Ухвалення Декларації про державний суверенітет України

Коли 28 червня комуністична більшість нарешті по-

годилася почати розгляд цього питання, мабуть, ніхто б не сказав, що той склад парламенту трохи більше, ніж через два тижні не тільки ухвалить конституційною більшістю цей історичний документ, а й постановить вважати 16 липня Днем незалежності України. Бо саме упродовж розгляду проєктів Декларації, який тривав із 28 червня до 16 липня, обраний 4 березня 1990 року новий склад Верховної Ради УРСР здійснив стрімку еволюцію від народних депутатів союзної радянської республіки до парламентаріїв фактично незалежної держави.

Водночас у представників опозиційної Народної ради було розуміння, що їм не вдасться провести через парламент власний проєкт. Тож винесення альтернативних пропозицій розглядалося як можливість донесення незалежницьких ідей до суспільства та, за можливості, вдосконалення запропонованого президентію документа. Загалом опозиція внесла вісім альтернативних проєктів Декларації. Найрадикальнішим був «Маніфест Незалежності» народного депутата Степана Хмари, який запропонував відновити незалежну Українську державу 1918 року, визнавши, що союзний договір 1922 року нав'язаний Україні в умовах окупації і стану війни з РРФСР.

На тлі дуже бурхливого обговорення народний депутат Левко Лук'яненко запропонував розглянути ще один проєкт Декларації, пункт перший якого гласив: «Українська РСР приступає до виходу зі складу СРСР».

Більшість тогочасних парламентаріїв, серед яких 380 були членами Компартії, не були готові підтримати такі радикальні пропозиції, проте внесений президією проєкт Декларації під час обговорення зазнав величезних змін. Зокрема, до ухваленого конституційною більшістю (355 голосів) тексту Декларації було включено фактично всі атрибути незалежної держави.

«Ленінопад» під синьо-жовтими прапорами

У вересні 1990 року, коли мала розпочатися друга сесія парламенту, комуністична більшість спробувала перехопити в опозиції політичну ініціативу. Зокрема, Голова Верховної Ради Леонід Кравчук заявив, що більшість, звісно, намагатиметься шукати розумні компроміси, але не погодиться, щоб опозиція диктувала свої умови. Протистояння «Групи 239» із Народною радою посилювалося ще й

тим, що розпочатий на заході України «ленінопад» та ухвалення місцевою владою рішень про підняття над міськими та районними радами національних синьо-жовтих прапорів, швидко поширилося на схід. Зокрема, 24 липня 1990 року біля Київської міськради зібралося майже 200 тисяч людей, щоб на власні очі побачити, як національний прапор буде піднято у столиці. Піднімав цей прапор заступник голови Київської міськради Олександр Мосіюк, тож фактично можна було говорити про своєрідне двовладдя — на Печерських пагорбах владу ще утримувала КПУ, а загалом у столиці вона перейшла до демократичної опозиції.

В умовах наростаючих протестних настроїв Президія Верховної Ради 11 вересня вирішила заборонити проведення під час сесії в радіусі кілометра від будівлі парламенту зборів, мітингів та пікетувань. У відповідь Народна рада поклікала людей на вулиці. Зокрема, в неділю, 28 вересня, у Києві пройшла велика маніфестація, в якій взяли участь понад 100 тисяч громадян, а 1 жовтня десятки тисяч осіб, закликаючи до всеукраїнського страйку та скандуючи «Геть Масола-Кравчука», прийшли під Верховну Раду.

Студенти виходять на граніт

І хоч на вечір 1 жовтня здавалося, що анонсований опозицією всеукраїнський страйк не відбудеться, вранці 2 жовтня на Майдан Незалежності (тодішня площа Жовтневої революції) вийшли кількасот студентів, які представляли львівське «Студентське братство» та Українську студентську спілку, і, встановивши намети, розпочали політичну голодовку з вимогою відставки керівника уряду Віталія Масола, проведення позачергових виборів до Верховної Ради на багатопартійній основі не пізніше, ніж навесні 1991 року, ухвалення постанови про націоналізацію майна КПРС та ВЛКСМ, відмови від підписання нового союзного договору, проходження військової служби на території республіки.

Кількість наметів та голодувальників на головній площі столиці щодня збільшувалася, а інформація про студентський протест розлетілася по всій країні. Тож 5 жовтня до наметового містечка прибув тодішній Голова Верховної Ради Леонід Кравчук, який під час зустрічі з лідерами студентського руху, зокрема, Маркіяном Івачишиним та Олесем Донієм, безрезультатно намагався переконати їх припинити ак-

цію протесту. І саме після цієї зустрічі, яку в прямому ефірі транслювало телебачення, про вимоги студентів дізналася вся Україна, адже до цього влада блокувала поширення інформації про студентський протест у ЗМІ та здійснювала спроби очорнити його лідерів.

Знаковою подією також став виступ 8 жовтня з парламентської трибуни народного депутата Ігоря Юхновського, який повідомив, що Комісія з питань народної освіти і науки ухвалила рішення про негайний розгляд Верховною Радою вимог студентів, які голодують. А оскільки його слова про те, що голодують уже 158 осіб, деякі представники комуністичної більшості зустріли сміхом, то це ще більше збурило суспільство.

Саме після цього виступу Ігоря Юхновського до голодувальників прийшов письменник Олесь Гончар, який заявив, що не хоче мати нічого спільного з тими, «хто з глумливим сміхом зустрічає трагедію свого народу і страждання дітей України», та демонстративно вийшов із Компартії. Прийшла до студентів й поетеса Ліна Костенко, а народна артистка Ніла Крюкова, колишні дисиденти та політ'язні Оксана Мешко, Василь Овсєнко, інші відомі діячі культури оголосили солідарну голодовку.

Коли ж 10 жовтня Верховна Рада відмовилася включити розгляд вимог студентів до порядку денного, протест вихлюпнувся за межі площі. На 15 жовтня, коли було оголошено загальний студентський страйк, він охопив фактично всі навчальні заклади і Києва, і багатьох міст України. У столиці, зокрема, протестувальники «окупували» червоний корпус Київського державного університету імені Тараса Шевченка, підняли синьо-жовтий прапор та призначили його «комендантом» студента КДУ Петра Шереверу. Цього ж дня учасники протесту, до якого долучилися працівники київських підприємств, зокрема, заводу «Арсенал», узяли в облогу Верховну Раду. Після цього парламент дозволив Олесю Донію виступити в сесійній залі, ухвалив рішення про надання студентам прямого ефіру на УТ-1 та утворив погджувальну раду для розгляду вимог голодувальників.

Зранку 16 жовтня біля Верховної Ради протестувальники встановили друге наметове містечко, у якому перебувало кілька десятків голодуючих студентів, а також до них приєдналася низка народних депутатів.

Зрештою, 17 жовтня Верховна Рада ухвалила постанову «Про розгляд вимог студентів, які проводять голодовку в місті Києві з 2 жовтня 1990 року». Та хоч цей документ передбачав, що Верховна Рада має ухвалити закони про референдум в УРСР і про вибори на багатопартійній основі, декларував проведення у 1991 році референдуму з питання довіри до Верховної Ради та залежно від його результатів проведення нових виборів до кінця року, останню, найголовнішу вимогу, виконано не було. Бо якби уже в 1991 році в Україні відбулися дострокові парламентські вибори на багатопартійній основі, то ми отримали б шанс не скотитися до побудови кланово-олігархічної політичної системи, а піти шляхом успішних держав Центральної Європи.

Попри це студентська «Революція на граніті» стала однією із найважливіших подій на шляху здобуття незалежності України. Бо вже 24 жовтня парламент скасував стат-

Газета «Голос України» першою опублікувала Постанову Верховної Ради «Про проголошення незалежності України» та «Акт проголошення незалежності України».

тію 6 Конституції про керівну та спрямовуючу роль Компартії, водночас утворивши тимчасову комісію з питання націоналізації майна КПРС та ВЛКСМ на території України. Також 24 жовтня Верховна Рада вилучила з Конституції усі згадки про СРСР.

Геть союзний договір!

Восени 1990 року поряд із поступовим утвердженням суверенітету загострилася боротьба проти нав'язуваної Москвою «оновленого союзу». У листопаді президент СРСР Михайло Горбачов розіслав до республік проєкт нового союзного договору, який начебто проголошував кожну республіку суверенною державою, але далі йшлося про право центральної влади захищати суверенітет і територіальну цілісність СРСР та про верховенство союзного законодавства над республіканським. Цей проєкт суперечив положенням Декларації про державний суверенітет України, тож знову розпочалася потужна хвиля протестів.

Центральна союзна влада теж просто так здаватися не збиралася. 17–27 грудня 1990 року в Москві відбувся IV з'їзд народних депутатів СРСР, який ініціював проведення референдуму щодо збереження Радянського Союзу як «оновленої федерації рівноправних суверенних республік».

На початку 1991 року Москва після невдалих спроб економічного тиску вирішила зброєю придушити незалежницькі устремління республік. Для показового покарання за незалежницькі устремління Кремлем була обрана Литовська Республіка, від якої в ультимативній формі вимагали скасування Акта незалежності. Коли ж литовці відмовилися це зробити, 10 січня 1991 року президент СРСР Михайло Горбачов на-

діслав до Литви війська. Участь в обороні литовської незалежності також брали українські добровольці, а в Києві на центральній площі відбувалися несанкціоновані мітинги, учасники яких вимагали відкликати військово-службовців—громадян України із військових частин поза межами республіки.

Попри невдачу спробу Москви придушити незалежність Литви, Верховна Рада СРСР ухвалила рішення про призначення на 17 березня всесоюзного референдуму щодо збереження СРСР «як оновленої федерації рівноправних суверенних республік».

Однак Верховна Рада України під тиском опозиції ухвалила постанову щодо проведення 17 березня водночас із загальносоюзним референдумом паралельного республіканського опитування на тему: «Чи згодні ви з тим, що Україна має бути в складі Союзу радянських суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України?».

1 травня 1991 року в умовах посиленої міліцейської охорони відбулася традиційна радянська демонстрація на Хрещатику та покладання квітів до пам'ятника Леніну. Як з'ясувалося згодом, це було останнє для Компартії відзначення на державному рівні Дня міжнародної солідарності трудящих.

І хоч саму Компартію заборонили лише після поразки ДКНС (ГКЧП) та проголошення незалежності України, дуже символічними були події після завершення офіційної першотравневої демонстрації. Як тільки урядову трибуну на площі Жовтневої революції покинули Голова Верховної Ради Леонід Кравчук, перший секретар ЦК КПУ Станіслав Гуренко та інші офіційні особи, кумачеві прапори, які зранку розвівалися на Хрещатику, одразу замінили на синьо-жовті стяги, а замість радянських маршів із гучномовців залунали україн-

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

ські пісні. А далі на Хрещатику вийшла велелюдна альтернативна колона, на чолі якої розміщувалося гасло «Україні — волю!». Пройшовши Хрещатиком, колона попрямувала до Лук'янівської в'язниці, щоб вимагати негайного звільнення затриманого ще в листопаді 1990 року за сфальшованими звинуваченнями народного депутата Степана Хмару.

Тим часом Москва після референдуму 17 березня всіяко, в тому числі через економічний тиск, примушувала республіку до підписання союзного договору. Президент СРСР М. Горбачов наполягав, щоб новий союзний договір було підписано уже в липні 1991 року, але представникам Народної ради за підтримки вулиці таки вдалося дотиснути парламентську більшість, і вона прийняла постанову про створення робочої групи, яка до 15 вересня 1991 року мала вивчити проект союзного договору на предмет його відповідності принципам Декларації про державний суверенітет.

В своїй хаті своя
й правда, і сила,
і воля

16 липня 1991 року Україна перший раз офіційно відзначала День незалежності. Раніше, 18 червня, Верховна Рада оголосила 16 липня, коли було ухвалено Декларацію про державний суверенітет, вихідним днем. З цієї нагоди у столичному палаці «Україна» відбулися урочисті збори, під час яких Голова Верховної Ради Л. Кравчук заявив: «Віднині Україна — суверенна і рівноправна у зовнішніх зносинах держава. Вона має власні національні інтереси на міжнародній арені». На честь Дня Незалежності у Києві на площі Жовтневої революції відбувся великий концерт українських гуртів, який завершився виступом мегапопулярних «Братів Гадюкіних» та святковим феєрверком.

Однак 19 серпня 1991 року, коли московська хунта на чолі з віце-президентом СРСР Янаєвим та прем'єр-міністром СРСР Павловим, послаючи на «неможливість Горбачовим за станом здоров'я виконувати обов'язки президента СРСР», оголосили про створення ДКНС (ГКЧП) та заявили про безумовне верховенство на всій території союзу Конституції і законів СРСР, могло стати ще одним чорним днем в історії України.

Близько 9-ї ранку біля будівлі парламенту вже зібралися кілька сотень людей. Якраз у цей час представники ДКНС (ГКЧП), генерали Варенніков і Чічеватов, оголошували Голові Верховної Ради Л. Кравчуку ультиматум, заявляючи, що в разі неспокою, акцій протесту, страйку або ж непідтримки рішень ДКНС (ГКЧП), війська Київського та інших військових округів, які перебувають у повній бойовій готовності, вийдуть на вулиці та площі міст. На таку можливість зранку 19 серпня натякали вертольоти, які літали над центральною частиною Києва, а також колона військових автомобілів, що припаркувалася уздовж Хрещатика.

Коли представники ДКНС (ГКЧП) покидали будівлю парламенту, на площі уже зібралося чимало мітингувальників, які скандували «Україні — волю», «Хунту геть», «Геть союзний договір»...

Загалом представники української влади в перші дні після оголошення ДКНС (ГКЧП) зайняли ви-чікувальну позицію. Виступаючи 19 серпня по українському телебаченню,

Л. Кравчук лише сказав, що надзвичайний стан в Україні не оголошено, тож люди мають зосередитися на розв'язанні найважливіших проблем повсякденного життя.

Коли ж опозиційна Народна рада звернулася до Л. Кравчука з вимогою зібрати термінове засідання Президії Верховної Ради, то через неявку деяких її членів від комуністичної більшості 19 серпня жодне рішення так і не було ухвалено. Коли ж під вечір 20 серпня Президія таки зібралася, то її заява фактично повторювала виступ Кравчука на телебаченні.

20 серпня на площу Жовтневої революції вийшли студенти, які оголосили безстроковий протест проти ДКНС (ГКЧП), а 21 серпня під гаслом «Вони не пройшли у Москву, не пройдуть і в Києві» там відбулося скликане коаліцією демократичних партій велике віче.

Поразка путчистів у Москві призвела до втрати орієнтирів їхніми агентами в Києві, а ті, хто хитався, нарешті визначилися. Тож 22 серпня Президія Верховної Ради ухвалила рішення про скликання 24 серпня позачергової сесії парламенту.

Зранку 24 серпня на площі перед будівлею Верховної Ради зібралися тисячі киян та мешканців інших регіонів України, які вимагали від народних депутатів проголосити незалежність та заборонити Компартію.

Проте Л. Кравчук, відкривши позачергову сесію, повідомив, що Президія пропонує розглянути лише одне питання — «Про політичну ситуацію». Однак несподівано для більшості членів Президії парламент підтримав запропонований Народною радою порядок денний. Фактично це означало, що у Верховній Раді почала формуватися нова більшість, адже зранку стало відомо, що кілька десятків народних депутатів, в тому числі голова парламенту Л. Кравчук, оголосили про вихід з Компартії.

Після звіту Голови Верховної Ради Леоніда Кравчука щодо дій влади після оголошення ДКНС (ГКЧП), керівник Народної ради Ігор Южновський нагадав, що 19—20 серпня представники опозиції у Президії безрезультатно домагалися ухвалення рішення про невизнання ДКНС (ГКЧП) та скликання позачергової сесії Верховної Ради, та що тільки 21 серпня, коли стало зрозуміло, що переворот провалюється, Народній раді вдалося зібрати 151 підпис народних депутатів за скликання позачергової сесії парламенту.

У палких дискусіях завершилися ранкове засідання парламенту, тож коли народні депутати о 16-ї години повернулися до сесійної зали, Василь Червоний запропонував насамперед ухвалити Акт про незалежність України, затвердити синьо-жовтий прапор як державний та підняти його над Верховною Радою, а тоді перейти до постанов підпорядкування нашій державі трьох військових округів, Чорноморського флоту, Повітряних та Прикордонних сил.

Л. Кравчук на це зауважив, що в залі немає проектів документів, за які пропонується голосувати, народний депутат від Києва Олесь Шевченко заявив: після того, як Народна рада вручила Кравчуку підготовлений пакет проектів постанов, їх чомусь не роздали парламентаріям. «Тому Народна рада зробила це самостійно, і народні депутати вже мають ці проекти постанов», — сказав він.

Коли ж народний депутат та перший секретар Миколаївського обкому КПУ Валентин Матвеев

запропонував оголосити перерву в засіданні, до мікрофона пробився Володимир Яворівський і зачитав проект Акта проголошення незалежності України.

Заскочені цією ситуацією представники комуністичної більшості попросили оголосити перерву та, зібравшись у кінозалі, який тоді розміщувався у підвальному приміщенні парламенту, обговорювали, чи підтримати Акт проголошення незалежності України. Одним із аргументів, що схилив шальки терезів на користь незалежності, стало те, що якраз напередодні президент РФ Єльцин підписав рішення про призупинення діяльності російської Компартії. Тож вирішивши підтримати Акт, українські комуністи сподівалися уникнути долі російських.

Після відновлення о 17.20 засідання Л. Кравчук повідомив, що більшість та меншість домовилися з головним питанням — про Акт проголошення незалежності України та зачитав його текст.

І ось ця довгоочікувана мить настала — за Постанову Верховної Ради «Про проголошення незалежності України», яка встановлювала, що з моменту проголошення незалежності чинними на території України є тільки її Конституція, закони, постанови уряду та інші акти законодавства республіки, а також передбачала проведення 1 грудня 1991 року республіканського референдуму на підтвердження Акта проголошення незалежності, проголосував

ку з цим надано додаткові повноваження.

Насамкінець Роман Лубківський запропонував внести до парламенту національний синьо-жовтий прапор, встановити його у сесійній залі та на куполі Верховної Ради. В'ячеслав Чорновіл при цьому додав, що на вулиці є той прапор, з яким українці стояли на барикадах біля Верховної Ради Росії. «Якщо він є, нехай внесуть, будь ласка», — погодився Л. Кравчук, і представники Народної ради увійшли до сесійної зали, несучи над собою національний синьо-жовтий прапор. А після виконання гімну «Ще не вмерла Україна» та пісні «Ой у лузі червона калина» народні депутати отримували вітання від тисяч людей, які зібралися на площі перед парламентом.

Наступного дня Президія Верховної Ради прийняла рішення амністувати заарештованого Степана Хмару та його співправників. Проте Степан Ількович висловив категоричну незгоду зі звільненням за амністією, вважаючи, помилувати можна тільки злочинця, а себе він таким не вважав. Тож коли його 25 серпня просто виштовхали за двері Лук'янівської в'язниці, він демонстративно розірвав постанову про амністію.

Початок
декомунізації

25 серпня Президія Верховної Ради прийняла постанову про націоналізацію власності КПУ та КПРС на території України, а 26 серпня, у зв'язку з наявніс-

т підняття над будинком Верховної Ради національного синьо-жовтого прапора. Коли ж о 18-й годині червоно-синій прапор було спущено, і над парламентом почали одночасно підійматися два прапори: синьо-жовтий та червоно-синій, люди, які прийшли, щоб особисто бути присутніми під час цієї історичної миті, зім'яли міліцейські кордони та пішли на приступ парламенту. Ще мить — і вони увірвалися б до приміщення. Проте Дмитру Павличку, Левку Лук'яненку, іншим народним депутатам вдалося швидко перекопати Кравчука у необхідності зняти червоно-синій прапор УРСР. Після цього національний синьо-жовтий прапор під вигуки «Слава Україні» замайорів над будинком Верховної Ради.

«Не думайте,
що це ваші кроки.
Це вже хода
історії!»

26 листопада Президія Верховної Ради схвалила текст звернення до громадян України з нагоди проведення 1 грудня 1991 року Всеукраїнського референдуму, у якому наголошувалося, що «не підтримати незалежність означає підтримати залежність». А поетеса Ліна Костенко перед референдумом звернулася зі своїм пристрасним словом: «Люди! Ось ви в неділю підете до виборчих дільниць, але не думайте, що це ваші кроки. Це вже хода історії!»

Фото Українформу.

321 народний депутат. Під час наступного голосування Акт проголошення незалежності України підтримали 346 народних депутатів.

Після того, як емоції в сесійній залі трохи вщухли, Валерій Івасюк звернувся до народних депутатів: «Шановні бандерівці!». «Чому бандерівці? Бо ще півроку тому в цьому залі тих, хто закликав до незалежності України, називали бандерівцями», — жартома пояснив він та вже серйозно зазначив, що без ухвалення постанови про недопущення приховування або знищення документів державних органів та Компартії України, які свідчать про їхню причетність до спроби військово-партійного перевороту, а також без рішення про департизацію та декомунізацію, Україна не буде демократичною.

Попри спротив комуністів 24 серпня Верховна Рада таки ухвалила постанову «Про департизацію державних органів, установ та організацій». Також було ухвалено постанову про підпорядкування всіх військових формувань, які дислоковані в Україні, Президії Верховної Ради, а голові парламенту у зв'яз-

тю матеріалів, що свідчать про участь КПУ в державному перевороті 19—21 серпня 1991 року та з метою забезпечення умов для розслідування справи, ухвалила указ «Про тимчасове припинення діяльності Компартії України».

У цей час на площі Жовтневої революції, яку вже 26 серпня 1991 року Київська офіційно перейменувала на Майдан Незалежності, тривав мітинг, учасники якого «за народною ініціативою» розпочали демонтаж величезного пам'ятника Леніну.

30 серпня, після доповіді Тимчасова парламентська комісія з перевірки діяльності посадових осіб органів влади, управління, об'єднань та організацій у зв'язку з державним переворотом 19—21 серпня 1991 року встановила, Президія Верховної Ради заборонила діяльність Компартії.

Над парламентом
— синьо-жовтий
прапор

Повернувшись 4 вересня до питання державної символіки, Верховна Рада прийняла постанову про

ПОСВЯТА

УКРАЇНО

Україно.
Не зміряти і віками
Вроду твою журавлину.
Не обезлистити навіть
снігами

Мову твою тополину.

Україно.
Не стань сиротою
при дітях!..
Ти благовіст мій і воля.
Скільки надій в твоїх веснах
розлитих,
Стільки й журби в твоїй
долі...

Україно.
Ім'ям твоїм не торгую,
Роду твого не цураюсь.
Вірю в тебе, як у правду
святую.
Бодем твоїм я каранось!

Україно!
Під небом твоїм
Калинові острови пливуть,
У зелених вітрилах —
Вишневі гудуть заметілі.

Україно!
Я — промінь живий
В твоїм сонячній тілі!
З твого цвіту
І грому
Я
На світ
Народивсь,
Україно!

Андрій ДЕМИДЕНКО.

ХРОНІКА

1990 рік
21 січня — відбулася акція «Українська хвиля» або «живий ланцюг», який напередодні 71-ї річниці Акта Злуки УНР і ЗУНР з'єднав Івано-Франківськ (через Львів) і Київ.

29 квітня — у Києві на основі Української Гельсиньської Спілки створено Українську республіканську партію.

15 травня — в українському парламенті уперше запрацювала електронна система голосування «Рада-1», а також було ухвалено рішення про забезпечення прямої трансляції пленарних засідань.

16 липня — Верховна Рада прийняла Декларацію про державний суверенітет України (**на знімку — мітинг на підтримку**).

24 липня — у Києві біля будинку Київради піднято національний синьо-жовтий прапор.

2—17 жовтня — тривала студентська «Революція на граніті».

1991 рік
17 березня — відбулися всесоюзний референдум та всеукраїнське опитування щодо збереження СРСР.

5 липня — ухвалено закон про заснування посади Президента Української РСР.

16 липня — річницю ухвалення Декларації про державний суверенітет вперше офіційно відзначили як День незалежності України.

19 серпня — утворений в Москві ДКНС (ГКЧП) оголосив про введення на всій території СРСР надзвичайного стану.

24 серпня — Верховна Рада ухвалила Акт проголошення незалежності України.

4 вересня — над будівлею парламенту піднято синьо-жовтий національний прапор України.

1 грудня — під час Всеукраїнського референдуму за підтвердження Акта проголошення незалежності проголосували понад 90% виборців. Першим Президентом України обрано Леоніда Кравчука.

5 грудня — відбулася інавгурація Президента Леоніда Кравчука. Головою Верховної Ради України обрано Івана Плюща.

8 грудня — у Біловезькій пущі (Білорусь) оголошено про припинення існування СРСР та підписано Угоду про створення СНД.